

ГОУ ВПО «ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ И ПРИКЛАДНОЙ
ЛИНГВИСТИКИ

УТВЕРЖДАЮ:

проректор по научно-методической
и учебной работе

Е.И. Скафа

23 апреля 2020 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ
«Диалектология восточнославянских языков»

Направление подготовки:	45.03.03 Фундаментальная и прикладная лингвистика
Профиль подготовки:	
Образовательная программа:	Бакалавриат
Квалификация:	Академический бакалавр
Форма обучения:	очная, заочная

Донецк 2020

Программа учебной дисциплины «Диалектология восточнославянских языков» составлена на основе ГОС ВПО по направлению подготовки 45.03.03 Фундаментальная и прикладная лингвистика, утвержденного приказом Министерства образования и науки Донецкой Народной Республики № 409 от 20.04.2016 г., Порядка организации учебного процесса в образовательных организациях высшего профессионального образования Донецкой Народной Республики, утвержденного приказом Министерством образования и науки ДНР № 1171 от «10» ноября 2017 г.; учебных планов по направлению подготовки 45.03.03 Фундаментальная и прикладная лингвистика (формы обучения: очная и заочная), разработанных в ГОУ ВПО «Донецкий национальный университет».

Разработчики:

канд. филол. наук, доц., доц. кафедры славянской
филологии и прикладной лингвистики

 И. А. Ярошевич

Программа учебной дисциплины утверждена на заседании кафедры славянской
филологии и прикладной лингвистики

Протокол № 9 от «16» апреля 2020 г.

И.о. заведующего кафедрой

 И. А. Кудрейко

Программа учебной дисциплины одобрена учебно-методической комиссией
факультета

Протокол № 9 от «20» апреля 2020 г.

Председатель учебно-методической комиссии факультета

Н. А. Шокотко

1. ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ И МЕСТО ДИСЦИПЛИНЫ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Учебная дисциплина «Диалектология восточнославянских языков» относится к циклу базовой части профессионального блока и состоит из двух модулей: *модуль 1* – «Діалектні особливості української мови», *модуль 2* – «Діалектні групи і говори української мови».

Для изучения данной учебной дисциплины необходимы знания, умения и навыки, формируемые предшествующими и сопутствующими дисциплинами «Устное народное творчество», «Старославянский язык», «Орфографический и орфоэпический практикум», «Введение в славянскую филологию».

Дисциплины, для которых данная дисциплина является базовой: «Славянские языки (восточнославянская подгруппа)».

2. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛИНЫ

<i>Характеристика учебной дисциплины</i>		
Направление подготовки	45.03.03Фундаментальная и прикладная лингвистика	
Профиль		
Образовательная программа	бакалавриат	
Квалификация	Академический бакалавриат	
Количество содержательных модулей	2	
Дисциплина базовой / вариативной части образовательной программы	Базовая часть ПБ	
Формы контроля (МК, экзамен, зачет)	1 экзамен, 1 МК	
Показатели	очная форма обучения	заочная форма обучения
Количество зачетных единиц (кредитов)	4	4
Год подготовки	2	2
Семестр	4	
Количество часов	144	144
- лекционных	32	4
- практических, семинарских	32	8
- лабораторных		
- самостоятельной работы	80	132
в т.ч. индивидуальное задание		
Недельное количество часов,	9	
в т.ч. аудиторных	4	

3. ОПИСАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Цели и задачи

Цель: получение необходимых знаний о языках восточнославянской подгруппы, их богатстве, ресурсах; анализ противопоставленных и непротивопоставленных различий на всех ярусах диалектного языка - фонетическом, морфологическом, лексико-семантическом и синтаксическом, помогающие студентам осмыслить имманентные закономерности языковой макросистемы и их трансформацию под влиянием экстралингвистических факторов.

Задачи:

- Предоставить учебную информацию о диалектных особенностях украинских говоров и их влияние на современный украинский язык;

- обогатить словарный запас и речевые возможности студентов;
- выработать конкретные навыки видения диалектных особенностей текста.

Требования к результатам освоения дисциплины. Процесс изучения дисциплины направлен на формирование элементов следующих компетенций в соответствии с ГОС ВПО:

а) общекультурных (ОК):

- способность использования основ философских знаний для формирования мировоззренческой позиции (ОК-1);
- способность к коммуникации в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия (ОК-5);
- способность работать в коллективе, толерантно воспринимая социальные, этнические, конфессиональные и культурные различия (ОК-6);

- способность к самоорганизации и самообразованию (ОК-7);

б) общепрофессиональных (ОПК):

- владение основными понятиями и категориями современной лингвистики (ОПК-1);

- владением основами математических дисциплин, необходимых для формализации лингвистических знаний и процедур анализа и синтеза лингвистических структур (ОПК-2);

- способность свободно говорить и понимать речь на первом изучаемом иностранном языке в его литературной форме, включая профессиональное письменное и устное общение; владеть вторым иностранным языком в объеме, достаточном для профессионального общения и чтения научной литературы (ОПК-6);

- способность решать стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности (ОПК-7);

в) профессиональных (ПК):

научно-исследовательская деятельность:

- владение основными методами фонологического, морфологического, синтаксического, дискурсивного и семантического анализа с учетом языковых и экстралингвистических факторов (ПК-1);

- владение методами сбора и документации лингвистических данных (ПК-3);

- владение навыками оформления и представления результатов научного исследования (ПК-8);

производственно-практическая и проектная деятельность:

- способностью пользоваться лингвистически ориентированными программными продуктами (ПК-9);

- владением принципами создания электронных языковых ресурсов (текстовых, речевых и мультимодальных корпусов; словарей, тезаурусов, онтологии; фонетических, лексических, грамматических и иных баз данных и баз знаний) и умением пользоваться такими ресурсами (ПК-10);

- способностью использовать лингвистические технологии для проектирования систем автоматической обработки звучащей речи и письменного текста на естественном языке, лингвистических компонентов интеллектуальных и информационных электронных систем (ПК-11);

- способностью проводить квалифицированное тестирование лингвистически ориентированных программных продуктов, электронных ресурсов, лингвистически ориентированных систем и лингвистических компонентов интеллектуальных и информационных электронных систем (ПК-12);

экспертно-аналитическая деятельность:

- владение методами проведения лингвистических экспертиз (ПК-13);
- способность оценить соответствие лингвистического объекта кодифицированным нормам современного русского языка (ПК-14).

В результате изучения учебной дисциплины студент должен:

знать:

- общую проблематику восточнославянской исторической фонологии и исторической морфологии;
- основные черты и специфику языковой эволюции украинского языка в сравнении с другими славянскими языками;
- историческую основу явлений современного украинского языка;

уметь:

- читать и понимать памятники средневековой восточнославянской письменности;
- объяснять историческую природу языковой вариативности в современном языке;
- применять полученные знания при фонетическом и фонологическом анализе;
- анализировать языковые данные с исторической и диалектной точек зрения, иметь представления о различных подходах к описанию различных языковых уровней;
- осознавать многообразие разновидностей языка (литературной нормы, диалектов, просторечия, разговорной речи, архаических и реликтовых явлений) и уметь выявлять в тексте грамматические элементы различных подсистем;
- описывать особенности украинского языка на фоне других славянских;

владеть:

- навыками лингвистического чтения памятников древневосточнославянской письменности;
- навыками исторического анализа языковых явлений.

4. СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ И ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

Курс дисциплины «Диалектология восточнославянских языков» предусматривает следующие формы организации учебного процесса: лекции, практические занятия, самостоятельная работа студента.

Материал излагается с использованием объяснительно-иллюстративных, эвристических и исследовательских методов преподавания. При проведении лекций для обсуждения материала используются мультимедийные презентации, а также раздаточные материалы.

В учебном процессе широко применяются активные и интерактивные формы проведения занятий (разбор конкретных ситуаций, дискуссия, полемика), внеаудиторная самостоятельная работа, балльно-рейтинговая система оценки успеваемости, личностно-ориентированное обучение, проблемное обучение, блочно-модульное обучение.

Использование в учебном процессе Интернет-ресурсов по данному курсу; рассмотрение задач, максимально приближенных к конкретным научно-исследовательским ситуациям, с элементами дискуссии и полемикой в процессе поиска путей решения сформулированных проблем; тесты и модульные контрольные работы, творческие работы.

Самостоятельная работа студентов предусматривает изучение учебной и методической литературы, составление конспектов, тестовых заданий, аннотаций статей, защита презентаций и докладов.

Порядко	Краткое содержание темы
---------	-------------------------

вий номер и тема	Содержательный модуль 1. «Діалектні особливості української мови»
Тема 1.	Основні поняття української діалектології. Предмет, завдання і значення курсу. Описова (синхронна, статична) та історична (діахронна) діалектологія. Зв'язок його з іншими науками (сферами діяльності тощо). Поняття про територіальні та соціальні діалекти. Основні діалектні одиниці – ідіолект, говірка, говір, діалект, діалектна група, або наріччя.
Тема 2.	Основні джерела вивчення та методи дослідження українських діалектів. Роль етнографічних та фольклорних матеріалів у дослідженнях із діалектології. Синхронний та діахронний аспекти описового дослідження говорів. Лінгвогеографія як один із найперспективніших методів сучасної діалектологічної науки.
Тема 3.	Діалекти і літературна мова. Походження української мови та її територіальних діалектів. Формування української літературної мови на народній основі, східноукраїнський та західноукраїнський її різновиди.
Тема 4.	Історія вивчення українських діалектів. Загальний огляд найвідоміших робіт з української діалектології. Перші спроби характеристики і класифікації територіальних діалектів української мови та їх сучасний поділ на менші територіально-мовленнєві утворення.
Тема 5.	Фонетика. Характеристика діалектних систем вокалізму та консонантизму. Загальна характеристика українського говіркового вокалізму. Основні звукові зміни голосних в українських діалектах. Загальна характеристика говіркового консонантизму. Основні звукові зміни приголосних в українських діалектах.

Содержательный модуль 2. «Діалектні групи і говори української мови»

Тема 6.	Характеристика південно-східного наріччя. Межі поширення, найтипівіші фонетичні й морфологічні його ознаки. Середньонадніпрянські, слобожанські та степові говірки. Середньонадніпрянський діалект як основа української літературної мови.
Тема 7.	Особливості північного (поліського) наріччя. Межі поширення, найпомітніші фонетичні та морфологічні особливості поліського діалектного угруповання. Поділ поліського наріччя на діалекти.
Тема 8.	Основні риси південно-західного наріччя. Межі поширення, найважливіші фонетичні та морфологічні особливості. Групи говорів південно-західного наріччя.
Тема 9.	Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів. Український діалектний синтаксис й усне літературне мовлення. Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови. Діалектні відмінності в словосполученні. Відмінності в структурі простого речення. Діалектні особливості у вираженні головних і другорядних членів речення.
Тема 10.	Огляд основних лексико-семантичних і фразеологічних рис українських говорів. Особливості діалектної лексики української мови. Основні типи діалектних лексичних відмінностей української мови: власне лексичні, лексико-семантичні, лексико-словотвірні, лексико-фонетичні тощо. Склад української говірної лексики з погляду

	її походження. Своєрідність говірної фразеології. Діалектна лексикографія і фразеографія.
Тема 11.	Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний та експедиційний). Особливості застосування, труднощі реалізації, переваги й вади кожного з них.
Тема 12.	Найвідоміші програми (питальники) для здобування говіркового фактажу. Рекомендації, поради щодо проходження діалектологічної практики.

Тематический план

Содержательный модуль 1. «Діалектні особливості української мови»											
Названия содержательных модулей и тем	Количество часов										
	Очная форма обучения						Заочная форма обучения				
	всего	в т.ч.					всего	в т.ч.			
		лекции	практиче ские	лаборато рные	самостоя тельная работа	индивиду альная работа		лекции	практиче ские	лаборато рные	самостоя тельная работа
Тема 1. Основні поняття української діалектології.	10	3	3		4		14	2	2		10
Тема 2. Основні джерела вивчення та методи дослідження українських діалектів	10	3	3		4		14	2	2		10
Тема 3. Діалекти і літературна мова.	10	3	3		4		12		2		10
Тема 4. Історія вивчення українських діалектів.	10	3	3		4		12		2		10
Тема 5. Фонетика. Характеристика діалектних систем вокалізму та консонантизму.	10	3	3		4		10				10
Итого по 1 содержательному модулю	50	15	15		20		62	4	8		50

Содержательный модуль 2. «Діалектні групи і говори української мови»												
Названия содержательных модулей и тем	Количество часов											
	Очная форма обучения						Заочная форма обучения					
	всего	в т.ч.					всего	в т.ч.				
		лекции	практиче- ские	лаборато- рные	самостоя- тельная работа	индивиду- альная работа		лекции	практиче- ские	лаборато- рные	самостоя- тельная работа	индивиду- альная работа
Тема 6.Характеристика південно-східного наріччя.	16	3	3		5		10				10	
Тема7.Особливості північного (поліського) наріччя	16	3	3		5		10				10	
Тема8. Основні риси південно-західного наріччя.	26	3	3		10		10				10	
Тема9.Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів.	26	3	3		10		10				10	
Тема10.Огляд основних лексико- семантичних і фразеологічних рис українських говорів.	26	2	2		10		15				15	
Тема11.Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний та експедиційний).	14	2	2		10		15				15	
Тема12.Найвідомі ші програми (питальники) для здобування говіркового фактажу.	12	1	1		10		12				12	
Итого по 2 содержательному модулю	94	17	17		60		82				82	
Всего	144	32	32		80		144	4	8		132	

5. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ ЛЕКЦИОННЫХ, ПРАКТИЧЕСКИХ И ЛАБОРАТОРНЫХ ЗАНЯТИЙ

Темы лекционных занятий

	Название темы	Количество часов
--	---------------	---------------------

/n		ОФО	ЗФО
	Тема1. Основні поняття української діалектології.	3	2
	Тема2. Основні джерела вивчення та методи дослідження українських діалектів	3	2
	Тема3. Діалекти і літературна мова.	3	
	Тема4. Історія вивчення українських діалектів.	3	
	Тема5. Фонетика. Характеристика діалектних систем вокалізму та консонантизму.	3	
	Тема 6. Характеристика південно-східного наріччя.	3	
	Тема7. Особливості північного (поліського) наріччя	3	
	Тема8. Основні риси південно-західного наріччя.	3	
	Тема9. Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів.	3	
0	Тема10. Огляд основних лексико-семантичних і фразеологічних рис українських говорів.	2	
	Тема11. Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний та експедиційний).	2	
	Тема12. Найвідоміші програми (питальники) для здобування говіркового фактажу.	1	
	ВСЕГО	32	4

Темы (практических, лабораторных, семинарских) занятий
(*тот тип занятий, который предусмотрен учебным планом*)

/n	Название темы	Количество часов	
		ОФО	ЗФО
	Тема1. Основні поняття української діалектології.	3	2
	Тема2. Основні джерела вивчення та методи дослідження українських діалектів	3	2
	Тема3. Діалекти і літературна мова.	3	2
	Тема4. Історія вивчення українських діалектів.	3	2
	Тема5. Фонетика. Характеристика діалектних систем вокалізму та консонантизму.	3	
	Тема 6. Характеристика південно-східного наріччя.	3	
	Тема7. Особливості північного (поліського) наріччя	3	
	Тема8. Основні риси південно-західного наріччя.	3	
	Тема9. Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів.	3	
0	Тема10. Огляд основних лексико-семантичних і фразеологічних рис українських говорів.	2	
	Тема11. Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний та експедиційний).	2	
	Тема12. Найвідоміші програми (питальники) для здобування говіркового фактажу.	1	

	ВСЕГО	32	8
--	--------------	-----------	----------

6. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

Организация самостоятельной работы студентов

(соответственно данным в таблице тематического плана)

/п	Название темы	Количество часов	
		ОФО	ЗФО
.	Основні поняття української діалектології.	4	10
.	Основні джерела вивчення та методи дослідження українських діалектів	4	10
.	Діалекти і літературна мова.	4	10
.	Історія вивчення українських діалектів.	4	10
.	Фонетика. Характеристика діалектних систем вокалізму та консонантизму.	4	10
.	Характеристика південно-східного наріччя.	5	10
.	Особливості північного (поліського) наріччя	5	10
.	Основні риси південно-західного наріччя.	10	10
.	Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів.	10	10
0.	Огляд основних лексико-семантичних і фразеологічних рис українських говорів.	10	15
1.	Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний та експедиційний).	10	15
2.	Найвідоміші програми (питальники) для здобування говіркового фактажу.	10	12
	ВСЕГО	80	132

7. ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ЗАДАНИЯ

Образец

1. Чим викликана потреба транскрибувати мовлення?
2. Схарактеризуйте фонематичну й фонетичну транскрипції? Яка з них є важливішою для практичної діалектології? Чому?
3. Що розуміють під фонетичною транскрипцією? Для чого її використовують? Які різновиди фонетичної транскрипції застосовуються в українській діалектології?
4. Які буквені й інші знаки використовуються у фонетичній транскрипції?
5. Порівняйте діалектологічну транскрипцію з тим різновидом фонетичної транскрипції, що використовувався в курсі фонетики сучасної української літературної мови.

Вправи і завдання

Запишіть фонетичною транскрипцією подані нижче діалектні тексти.

I. Вагітній жінці заборонялося мотати нитки, щоб дитина не обкрутилась пуповиною, дивитися на померлого, бо немовля матиме мертвий вигляд, гніватися, спиречатися, брехати. Хлопчику відрізали пуповину на топорі, щоб він став добрим майстром. Дівочке – на

гребені. Казали: «Пуп зав'язую – ум розв'язую». Після цього немовля лежали на кожух, символ добробуту. Дитя загортали у чорну чи червону запаску. До правої руки прив'язували коробочку з часником або печіною – шматочком пічної глини (Харківська область, Дергачівський район, с. Гаврилівка).

II. Свайба була у молодого. Я була одита у кохту і спідницю в дев'ять аршин і у вісімпл. А на шиї було в мене намисто і дукачів було тільки один рядок, бо я була бідна. Свекор в мене був багатий, бо у нього було аж десять десятин. Раньше я була непогана, бо приходило по три пари старостів. От значить інтересувались. А тепер то я вже стара та погана (Полтавська область, Решетилівський район, с. Шкурупії).

8. КОНТРОЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ К ПРОМЕЖУТОЧНОЙ АТТЕСТАЦИИ

1. Діалектологія як галузь мовознавства. Основні поняття української діалектології.
2. Предмет, завдання, практичне й теоретичне значення діалектології для історії мови.
3. Функціонування описової та історичної діалектології.
4. Зв'язок діалектології з науковими дисциплінами, сферами діяльності.
5. Поняття основних діалектних одиниць (термінів): говірка, говір (діалект), наріччя (група говорів чи діалектів), ареал, ізоглоса.
6. Літературна мова та діалекти: основні ознаки й відмінності. Просторіччя. Поняття мовної норми.
7. Взаємодія мови і діалектів у діяхронії. Формування української літературної мови на народній основі, східноукраїнський та західноукраїнський її різновиди.
8. Територіальні діалекти та їх різновиди за генетичною ознакою.
9. Різновиди соціальних діалектів. Характер їх застосування.
10. Соціальна диференціація української мови. Жаргон і арго: диференційні ознаки.
11. Перші спроби характеристики і класифікації територіальних діалектів української мови (О. Шафонський, О. Павловський).
12. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів М. Максимовича і Я. Головацького.
13. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів О. Потебні.
14. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів К. Михальчука.
15. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів О. Шахматова. Студії Московської діалектологічної комісії (1915р.).
16. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів С. Бевзенка.
17. Типи діалектних явищ в українській мові. Принципи класифікації.
18. Характер діалектних відмінностей української мови (системні, рівневі, спорадичні).
19. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму.
20. Основні вимоги до фонетичної транскрипції.
21. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. (Консонантні системи українських діалектів).
22. Специфіка діалектних фонетичних явищ (афереза, гіперизм, протеза, метатеза, апокопа, синкопа, епентеза та ін.).
23. Особливості українського діалектного наголошування. Розрізнення говорів за типом наголосу.
24. Типи діалектних відмінностей у лексиці: непротиставні (неспіввідносні), протиставні (співвідносні).

25. Різновиди лексичних діалектизмів: власне лексичні (словникові); лексико-семантичні, лексико-фонетичні; лексико-словотвірні, лексико-акцентологічні.
26. Особливості етнографічних діалектизмів. Нульовий діалектизм.
27. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Лексичні архаїзми в складі діалектів та їх джерела.
28. Діалектна синонімія як засіб вираження різних відтінків мовлення.
29. Взаємодія діалектної лексики з лексикою української літературної мови.
30. Діалектні відмінності у фразеології.
31. Діалектні особливості словотворчих і словозмінних структур.

9. ОБРАЗЕЦ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЯ

(образец варианта и критерии оценивания)

ГОУ ВПО «ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Факультет: Филологический

Направление подготовки: 45.03.01 –Филология

Профиль: Славянская филология

Программа подготовки: Бакалавриат

Семестр: 4

Учебная дисциплина: Диалектология восточнославянских языков

МОДУЛЬНАЯ КОНТРОЛЬНАЯ РАБОТА

ВАРИАНТ №1

1. Функціонування описової та історичної діалектології.
2. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Лексичні архаїзми в складі діалектів та їх джерела.
3. Виконати практичне завдання.

Утверждено на заседании кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики

Протокол № _____ от «» _____ 20 _____ г.

Заведующий кафедрой _____ доц. Кудрейко И.А.

Экзаменатор _____ доц. Ярошевич И.А.

Критерии оценивания модульного контроля

<i>Номер задания</i>	<i>Количество баллов</i>
1.	5
2.	5
3.	5
<i>Всего</i>	<i>15</i>

10. ОБРАЗЕЦ ЭКЗАМЕНАЦИОННОГО БИЛЕТА

(теоретические вопросы к экзамену, образец билета и критерии оценивания)

1. Діалектологія як галузь мовознавства. Основні поняття української діалектології.
2. Предмет, завдання, практичне й теоретичне значення діалектології для історії мови.
3. Функціонування описової та історичної діалектології.
4. Зв'язок діалектології з науковими дисциплінами, сферами діяльності.
5. Поняття основних діалектних одиниць (термінів):говірка, говір (діалект), наріччя (група говорів чи діалектів), ареал, ізоглоса.
6. Літературна мова та діалекти: основні ознаки й відмінності. Просторіччя. Поняття мовної норми.
7. Взаємодія мови і діалектів у діяхронії.

8. Формування української літературної мови на народній основі, східноукраїнський та західноукраїнський її різновиди.
9. Територіальні діалекти та їх різновиди за генетичною ознакою.
10. Різновиди соціальних діалектів. Характер їх застосування.
11. Соціальна диференціація української мови. Жаргон і аргі: диференційні ознаки.
12. Перші спроби характеристики і класифікації територіальних діалектів української мови (О. Шафонський, О. Павловський).
13. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів М. Максимовича і Я. Головацького.
14. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів О. Потебні.
15. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів К. Михальчука.
16. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів О. Шахматова. Студії Московської діалектологічної комісії (1915р.).
17. Історія діалектологічних студій. Класифікація українських говорів С. Бевзенка.
18. Типи діалектних явищ в українській мові. Принципи класифікації.
19. Характер діалектних відмінностей української мови (системні, рівневі, спорадичні).
20. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму.
21. Основні вимоги до фонетичної транскрипції.
22. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. (Консонантні системи українських діалектів).
23. Специфіка діалектних фонетичних явищ (афереза, гіперизм, протеза, метатеза, апокопа, синкопа, епентеза та ін.).
24. Особливості українського діалектного наголошування. Розрізнення говорів за типом наголосу.
25. Типи діалектних відмінностей у лексиці: непротиставні (неспіввідносні), протиставні (співвідносні).
26. Різновиди лексичних діалектизмів: власне лексичні (словникові); лексико-семантичні, лексико-фонетичні; лексико-словотвірні, лексико-акцентологічні.
27. Особливості етнографічних діалектизмів. Нульовий діалектизм.
28. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Лексичні архаїзми в складі діалектів та їх джерела.
29. Діалектна синонімія як засіб вираження різних відтінків мовлення.
30. Взаємодія діалектної лексики з лексикою української літературної мови.
31. Діалектні відмінності у фразеології.
32. Діалектні особливості словотворчих і словозмінних структур.
33. Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури та фольклору. Діалектна основа мови в поезії Т. Шевченка.
34. Діалектна основа мови в творах І. Франка.
35. Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні.
36. Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови.
37. Діалектні відмінності в словосполученні.
38. Діалектні особливості у структурі простого й складного речення.
39. Проблема визначення українських наріч. Історія діалектного членування української мови.
40. Північне (поліське) наріччя української мови, межі його поширення, характерні ознаки.
41. Південно-західне наріччя української мови, межі його поширення, характерні ознаки.

42. Південно-східне наріччя української мови, межі його поширення, характерні ознаки.
43. Джерела вивчення діалектів української мови. Роль етнографічних та фольклорних матеріалів у дослідженнях із діалектології.
44. Методи збирання діалектного матеріалу (анкетний, експедиційний, описовий).
45. Методологія діалектологічних досліджень (синхронний і діахронний аспекти).
46. Різновиди монографічних діалектологічних досліджень (Й.Дзендзелівський, Ф.Жилко, І.Матвіяс). Програми (питальники) для збирання говіркового фактажу.
47. Лінгвогеографія як наука про специфіку діалектологічних досліджень. Ізоглос.
48. Лінгвогеографічні атласи: структура, їх різновиди.
49. «Атлас української мови»: специфіка, структура, значення.
50. Українські діалектологічні атласи і словники. Специфіка їх укладання та застосування.

ГОУ ВПО «ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Факультет: Филологический

Направление подготовки: 45.03.01 –Филология

Профиль: Славянская филология

Программа подготовки: Бакалавриат

Семестр: 4

Учебная дисциплина: «Диалектология восточнославянских языков»

ЭКЗАМЕНАЦИОННЫЙ БИЛЕТ № 2

1. Діалектологія як галузь мовознавства. Основні поняття української діалектології.
2. Різновиди лексичних діалектизмів (власне лексичні (словникові); лексико-семантичні, лексико-фонетичні; лексико-словотвірні, лексико-акцентологічні).
3. Виконати практичне завдання.

Утверждено на заседании кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики

Протокол № ____ от «____» _____ 20__ г.

Заведующий кафедрой _____ доц. Кудрейко И.А.

Экзаменатор _____ доц. Ярошевич И.А.

Критерии оценивания экзамена

Номер задания	Количество баллов
1.	15
2	15
3	10
Всего	40 баллов

11. ОБРАЗЕЦ ТЕСТОВОГО ЗАДАНИЯ

1. Перші спроби охарактеризувати українські діалекти сягають:
  - а) другої половини XVIII–початку XIX ст.;
  - б) середини XIX ст.;
  - в) кінця XIX–початку XX ст.
2. Перший справді науковий огляд українських діалектів на основі значного фактичного матеріалу був здійснений:
  - а) М. О. Максимовичем;
  - б) О. І. Соболевським;
  - в) К. П. Михальчуком
3. У говірках якого типу функціонують сполучники *заки, заким, закл'а* (відповідно до літературних *поки, доки*)?
  - а) південно-східного;

- б) південно-західного;
в) поліського.

4. Які (зокрема лексичні) діалектизми можна виділити, виходячи із принципу співвідносності?

- а) власне лексичні та етнографічні;
б) архаїчні й інноваційні;
в) непротиставні й протиставні;

5. На які групи поділяють лексичні діалектизми?

- а) власне лексичні, семантичні, етнографічні;
б) словотвірні, семантичні, етнографічні;
в) власне лексичні, словникові, етнографічні.

12. КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ

*Распределение баллов, которые могут получить студенты
в процессе изучения дисциплины*

Организационно-учебная работа студента	СРС		Экзамен	Всего
	Модульный контроль	Индивидуальная творческая работа		
Мах <u>30</u> баллов	маx <u>15</u> баллов	маx <u>15</u> баллов	Мах <u>40</u> баллов	100 баллов
работа на лекциях, подготовка к практическим занятиям	модульная контрольная работа	подготовка сообщений, докладов	написание итоговой контрольной работы	

Шкала соответствия баллов национальной шкале

Оценка по шкале ECTS	Оценка по 100-балльной шкале	Оценка по государственной шкале (экзамен, дифференцированный зачет)	Оценка по государственной шкале (зачет)
A	90-100	5 (отлично)	зачтено
B	80-89	4 (хорошо)	зачтено
C	75-79	4 (хорошо)	зачтено
D	70-74	3 (удовлетворительно)	зачтено
E	60-69	3 (удовлетворительно)	зачтено
F	35-59	2 (неудовлетворительно)	не зачтено
X		с возможностью повторной сдачи	
F	0-34	2 (неудовлетворительно)	не зачтено
		с возможностью повторной сдачи при условии обязательного набора дополнительных баллов	

13. МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

Лекционные и практические занятия дисциплины проводятся в учебных аудиториях для проведения занятий лекционного типа, практических занятий, текущего контроля и промежуточной аттестации учебного корпуса № 1,

расположенного по адресу г. Донецк, ул. Университетская, д. 24, оснащенных комплектом

учебной мебели, комплектом рабочего места преподавателя, магнитно-маркерной доской,

мультимедийным комплектом (ноутбук, проектор) с выходом в сеть Интернет.

Самостоятельная работа студентов проходит в следующих помещениях:

– читальный зал № 2 гуманитарных наук, укомплектован учебной мебелью на 90 посадочных мест, компьютером в комплекте (2 шт.), расположен по адресу г. Донецк, ул. Университетская, 22, каб. 46;

– читальный зал № 4 периодической литературы, укомплектован учебной мебелью на 31 посадочное место, оснащен компьютером в комплекте (1 шт.), расположен по адресу г. Донецк, ул. Университетская, 24, каб. 19;

– зал электронной информации, укомплектован учебной мебелью на 40 посадочных мест, оснащен компьютером в комплекте (14 шт.), расположен по адресу г. Донецк, проспект Гурова д.6, ауд. 107а;

Индивидуальные и групповые консультации студентам для проведения самостоятельной работы предоставляются на кафедре славянской филологии и прикладной лингвистики, расположенной по адресу г. Донецк, ул. Университетская, ауд. 225.

14. РЕКОМЕНДОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

п/п	Наименование	Кол-во экземпляров в библиотеке ДонНУ	Наличие электронной версии в ЭБС
<i>Основная литература</i>			
	Бевзенко С. П. Українська діалектологія: збірник вправ і завдань / С. П. Бевзенко. – К. – Одеса: Вища школа, 1987. – 128 с.	33	
	Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К.: Вища школа, 1980. – 246 с.	33	
	Герман, К. Ф. Взаємодія української літературної мови з територіальними діалектами: навч. посібник / К. Ф. Герман. – Чернівці: ЧДУ, 1983. – 75 с.	1	
<i>Дополнительная литература</i>			
	Півторак Г. П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови: (Іст.-фонет. нарис) / Г. П. Півторак. – К.: Наук. думка, 1988. – 277 с.	1	
	Словник сучасного українського сленгу / упорядн. Т. М. Кондратюк. – Х.: Фоліо, 2006. – 350 с.	1	
	Ставицька Л. Аргі, жаргон, сленг: Соціальнодиференціація / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.	1	
	Русская диалектология: учеб. пособие для студентов вузов, обуч. по напр. «Филология» / Н. А. Артамонова, О. А. Маховая, Е. А. Нефедова, Е. В. Проколова; под ред. Е. А. Нефедовой. – Москва: Академия, 2005. – 172 с.	15	

15. ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ

1. Электронный каталог ДОННУ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://library.donnu.ru/catalog/>

2. Электронный архив ДОННУ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://repo.donnu.ru:8080/jspui/>

3. Научная электронная библиотека eLIBRARY.RU. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/defaultx.asp>
4. Электронная библиотека диссертаций РГБ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://dvs.rsl.ru/>
5. Электронно-библиотечная система «ЭБС ЮРАЙТ» . – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.biblio-online.ru/>
6. ЭБС «Университетская библиотека онлайн» . – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biblioclub.ru/index.php?page=book_blocks&view=main_ub
7. ЭБС Znanium.com. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://znanium.com/>

16. ПРОГРАММНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

1. Windows 7 PRO (корпоративная лицензия ДОННУ № 46484614);
2. Microsoft Office (корпоративная лицензия ДОННУ лицензия № 46472919);
3. Microsoft Visual Studio (лицензия программы Dream Spark для высших учебных заведений);
4. Лицензии GPL, Apache, BSD для свободного программного обеспечения:
FreeLab, Scilab, R Studio, Python, Eclipse, Free Pascal, Tries Mode, Prolog,
Антивирус Касперского, Linux Fedora, Libre Office, Adobe Acrobat Reader, xPDF,
Blender,
КОМПАС-3D LT, Paint.NET, Gimp

Рабочая программа рассмотрена и переутверждена на заседании кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики с изменениями (без изменений) на 20____ год.

Протокол № ____ от «_____» _____ 20____ г.
Заведующий кафедрой

И. А. Кудрейко